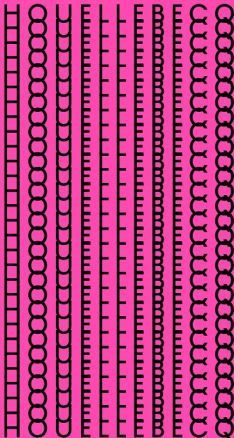

Michel Houellebecq
Elementárne častice

INAQUE

Preklad
Aňa Ostrihoňová

Michel Houellebecq

Elementárne častice

Michel Houellebecq
LES PARTICULES ÉLÉMENTAIRES

COPYRIGHT © Michel Houellebecq and Flammarion, Paris 1998

TRANSLATION © Aňa Ostrihoňová 2017, 2022

COPYEDITING Martina Kubealaková, Ivan Adamec

COVER © Barbora Šajgalíková

SLOVAK EDITION © Inaque 2017, 2022

ISBN 978-80-8207-143-9

ISBN e-book 978-80-8207-144-6

Not for sale in the Czech Republic

Michel Houellebecq

Elementárne častice

INAQUE

PROLÓG

Táto kniha je predovšetkým príbehom muža, ktorý väčšinu svojho života prežil v západnej Európe počas druhej polovice 20. storočia. Obyčajne bol sám, ale z času na čas sa stretával aj s inými mužmi. Žil v nešťastnej a nepokojnej dobe. Krajina, do ktorej sa narodil, pomaličky, ale nevyhnutne upadala do radov menej rozvinutých krajín; muži jeho generácie, prenasledovaní zúfalstvom, žili svoje osamelé, zatrpknuté životy. Pocity ako láska, neha a ľudská spolupatričnosť do veľkej miery vymizli; vzťahy medzi jeho súčasníkmi poznamenávala prinajlepšom ľahostajnosť, najčastejšie krutosť.

V čase, keď Michel Djerzinski zmizol, bol jednoznačne považovaný za prvotriedneho biológa a vážneho kandidáta na Nobelovu cenu; jeho skutočný význam sa mal však ukázať až neskôr.

V Djerzinského časoch sa filozofia považovala za odbor bez praktického využitia, bez cieľa. V skutočnosti však hospodárske a politické smerovanie spoločnosti, ako aj jej etiku určujú hodnoty, ku ktorým v istej dobe ľudia prílnú.

Metafyzické mutácie, teda radikálne globálne zmeny hodnôt, ku ktorým sa hlási väčšina, sú v histórii ľudstva zriedkavé. Príkladom by mohol byť vzostup kresťanstva.

Keď už raz k metafyzickej mutácii dôjde, nevyhnutne smeruje k svojmu logickému záveru. Nelútostne rúca hospodárske a politické systémy, estetické vnímanie a spoločenské hierarchie. Žiadna ľudská sila jej postup nezastaví – nič okrem inej metafyzickej mutácie.

Nemožno povedať, že k metafyzickým mutáciám môže dôjsť len v oslabených alebo upadajúcich spoloč-

nostiach. Pri nástupe kresťanstva bolo Rímske impérium na vrchole moci: s dokonalou organizáciou vládlo známemu svetu; v technických a vojenských schopnostiach nepoznalo súpera. No napriek tomu bolo bez šancí. Keď sa objavila moderná veda, stredoveké kresťanstvo predstavovalo úplný komplexný systém opisujúci a vysvetľujúci človeka aj vesmír; bolo základom vládnutia, poznania a umenia, rozhodovalo o vojne a mieri a bolo hybnou silou produkcie a rozdeľovania bohatstva a nič z toho nestačilo na to, aby odvrátilo svoj pád.

Michel Djerzinski nebol prvý, dokonca ani najdôležitejší architekt tretej a v mnohých ohľadoch najradikálnejšej zmeny paradigmy, ktorou sa začala nová éra svetových dejín; ale v dôsledku niektorých výnimočných okolností v jeho živote bol jedným z jej najprezieravejších a najpríčetnejších tvorcov.

*Dnes žijeme v úplne novom kráľovstve
a zmes okolností zahľadá naše telá,
obmýva ich aureolou radosti.
K čomu sa kedysi ľudia len občas dostali cez hudbu,
je náš každodenný život.
To, čo považovali za nedosiahnuteľné a absolútne,
my vnímame ako samozrejmosť.
A napriek tomu tými ľuďmi pohrdame;
vieme, čo dlžíme ich snom,
vieme, že by sme neboli ničím bez zmesi bolesti a radosti,
ktorá tvorila ich dejiny,
vieme, že keď sa zrážali s temnotou a prekonávali nenávisť
a strach,
keď krok za krokom písali svoje dejiny,
nosili v sebe náš obraz.
Vieme, že keby v hĺbke svojho srdca neprechovávali nádej,
by neboli, ani by nemohli byť,
a bez svojich snov by ani neprežili.
Teraz, keď žijeme vo svetle,
teraz, keď žijeme v bezprostrednej blízkosti svetla
a svetlo obmýva naše telá,
zahľadá ich aureolou jasania,
teraz, keď sme sa usadili na brehu rieky
v nekonečnom popoludní,
teraz, keď sa svetlo okolo našich tiel stalo hmatateľným,
teraz, keď sme dorazili do cieľa
a za sebou zanechali svet delení,
myslenie, ktoré nás rozdeľovalo,
aby sme sa ponorili do nehybnej a plodnej radosti
nového zákona,
dnes,
prvýkrát,
môžeme vyrozprávať príbeh o konci starého kráľovstva.*

PRVÁ ČASŤ

STRATENÉ KRÁĽOVSTVO

Prvý júl 1998 pripadol na stredu. A tak Djerzinski celkom logicky, aj keď neobvykle, usporiadal rozlúčku v utorok večer. Medzi boxmi so zmrazenými embryami sa tiesnila objemná chladnička značky Brandt, v ktorej boli uložené fľaše šampanského; zvyčajne sa v nej skladovali chemikálie.

Štyri fľaše pre pätnástich boli trochu málo. Mimochodom, všetkého bolo trochu málo; dôvody, prečo sa stretávali, boli povrchné; stačilo neobratné slovo, krivý pohľad a hrozilo, že skupina sa rozpráchni, že sa všetci rozbehnú do svojich áut. Stáli v klimatizovanej miestnosti na prízemí, obloženej bielymi kachličkami, na stene visel plagát s nemeckým jazerom. Nikto nenavrhol, aby sa odfotili. Mladý bradatý výskumník s hlúpyim výrazom, ktorý prišiel začiatkom roku, sa po pár minútach vytratil s výhovorkou, že si musí vyzdvihnúť auto zo servisu. Medzi pozvanými sa hmatateľne šíril nepokoj; blížil sa čas dovolenky. Niektorí sa chystali na vidiecke usadlosti, iní vyznávali ekoturizmus.

Ich hlasy sa vo vzduchu krížili ako meče. Rýchlo sa rozišli.

O pol ôsmej večer už bolo po všetkom. Djerzinski prešiel cez parkovisko v spoločnosti kolegyne s dlhými čiernymi vlasmi, veľmi bledou pleťou a mohutným poprsím. Bola od neho trochu staršia; bolo jasné, že ho nahradí vo vedení výskumného oddelenia. Väčšina z jej vedeckých článkov sa týkala génu DAF3 vínnej mušky; bola slobodná.

Keď prišli k jeho toyote, podal jej ruku, pousmial sa (už niekoľko sekúnd sa pripravoval na to, že stisk rúk bude sprezdzať úsmev). Dlane sa spojili, jemne si potriasli rukou. O čosi neskôr si pomyslel, že stisku chýbala vrelosť; vzhľadom na okolnosti sa mohli pobožkať na obe líca,

ako to robia ministri na štátnych návštevách alebo ľudia zo šoubiznisu.

Po rozlúčke zostal sedieť v aute päť minút, ktoré sa mu zdali pridlhé. Prečo žena nenaštartovala? Masturbuje pri počúvaní Brahmsa? Premýšľa hádam nad svojou kariérou a novými povinnosťami, a ak áno, teší sa z toho? Nakoniec jej golf opustil parkovisko a on bol znovu sám. Celý deň bolo pekne, ešte stále teplo. V prvých týždňoch leta akoby všetko stuhlo v žiarivej nehybnosti; avšak, a Djerzinski si to uvedomoval, dni sa už začali skracovať.

Keď naštartoval, pomyslel si, že mal privilégium pracovať v tomto prostredí. Na otázku: „Myslíte si, že žiť v Palaiseau je privilégium?“ odpovedalo šesťdesiattri percent respondentov: „Áno.“ Bolo to pochopiteľné; budovy boli nízke, oddelené trávnikmi. Viacero hypermarketov umožňovalo jednoduchý nákup; slovné spojenie *kvalita života* sa v súvislosti s Palaiseau nezdalo prehnané.

Južná diaľnica smerom na Paríž bola prázdna. Djerzinski si pripadal ako v novozélandskom sci-fi filme, ktorý videl ako študent: cítil sa ako posledný človek na Zemi po zániku akéhokoľvek druhu života. Niečo vo vzduchu evokovalo vyprahnutú apokalypsu.

Djerzinski býval na Rue Frémicourt už nejakých desať rokov; zvykol si na pokoj. V roku 1993 zatúžil po spoločnosti; po niečom, čo by ho každý večer vítalo. Vybral si bieleho kanárika, plaché zvieratko. Spieval zvyčajne ráno; napriek tomu nevyzeral šťastný; ale môže byť kanárik šťastný? Radosť je intenzívna a hlboká emócia, povznášajúci pocit plnosti prežívaný celým vedomím; dá sa prirovnať k opojeniu, vzplanutiu, extáze. Keď prvýkrát vybral vtáčika z klietky, vystrašené zviera sa vysralo na pohovku a vrhlo sa na mreže klietky v zúfalej snahe nájsť cestu späť.

O mesiac neskôr sa o to pokúsil znovu. Tentoraz úbohé zvieratko vypadlo z okna; na chvíľu si spomenulo, ako sa máva krídlami, a pristálo na balkóne náprotivnej

budovy o päť poschodí nižšie. Michel musel vyčkať, kým sa nevráti jeho obyvateľka, úzkostne dúfajúc, že nemá mačku. Ukázalo sa, že dievča je redaktorkou v mesačníku *20 Ans*, žije samo a domov sa vracia neskoro. Mačku nemalo.

Po zotmení sa Michel dostal späť k zvieratku, ktoré sa, trasúc od zimy a strachu, tlačilo k betónovej stene. S redaktorkou sa ešte niekoľkokrát stretol, takmer vždy keď šiel vyniesť smeti. Kývla mu hlavou na pozdrav, odzdravil ju. Na niečo bola nakoniec celá nehoda dobrá, umožnila mu nadviazať susedský vzťah.

Z okien videl na desiatku budov, teda približne na tristo bytov. Keď sa večer vracal domov, kanárik začal na takých päť až desať minút písať a švitoriť. Nakrmil ho a vymenil mu podstielku a vodu. Avšak dnes večer ho privítalo ticho. Pristúpil ku klietke: kanárik bol mŕtvy. Jeho biele, už studené telíčko ležalo na podstielke z jemného štrku.

Zjedol porciu morského ostrieža na fenikli z gurmánskej rady supermarketu Monoprix, ktorú zapíjal priemerným vínom Valdepeñas. Po chvíli váhania vložil vtáčiu mŕtvolu do plastového vrečka, zaťažil ho fľašou piva a hodil do šachty na smeti. Čo iné mal spraviť? Dať zaň odslúžiť omšu?

Netušil, kam šachta na smeti s nepatrným otvorom (hoci dostatočným, aby ním prešlo kanárikovo telo) viedie. Napriek tomu sa mu v tú noc snívalo o obrovských smetných kontajneroch plných kávových filtrov, ravioli s omáčkou a odrezaných pohlavných orgánov. Obrovské červy veľké ako vták a vyzbrojené zobákmi útočili na jeho mŕtvolu. Odtŕhali mu končatiny, párali črevá a prebodávali očné buľvy. Do noci sa prebudil roztrasený; bolo ešte len pol druhej ráno. Dal si tri tabletky Xanaxu. Tak sa skončil jeho prvý slobodný večer.

Max Planck 14. decembra 1900 na Berlínskej akadémii v prednáške *Zur Theorie des Gesetzes der Energieverteilung in Normalspektrum* po prvýkrát uviedol pojem kvant energie, ktorý mal v ďalšom vývoji fyziky zohrať zásadnú úlohu. V rokoch 1900 až 1920 sa predovšetkým na Einstei-
nov a Bohrov podnet niektoré viac či menej vynaliezavé modely pokúsili zladit' nový koncept s rámcom predchádzajúcich teórií; až začiatkom dvadsiatych rokov začalo byť zrejmé, že takéto pokusy sú zbytočné.

Za skutočného zakladateľa kvantovej mechaniky sa považuje Niels Bohr, a to nielen vďaka svojim objavom, ale predovšetkým vďaka mimoriadne tvorivému prostrediu intelektuálnej energie, slobodného ducha a priateľstva, ktoré okolo seba vedel vytvoriť. Kodanský fyzikálny inštitút, ktorý Bohr v roku 1919 založil, prijal všetkých nádejných európskych mladých fyzikov. Študovali tam Heisenberg, Pauli či Born. Bohr bol od nich o čosi starší a dokázal s jedinečnou zmesou filozofickej prezieravosti, láskavosti a prísnosti s nimi hodiny diskutovať o detailoch ich hypotéz. Až s obsedantnou presnosťou netoleroval v interpretácii experimentov žiadnu približnosť; no na druhej strane nepovažoval žiadnu novú myšlienku za a priori bláznivú a žiaden klasický koncept za nedotknuteľný. Študentov rád pozýval do svojho letného sídla v Tisvilde; tam prijímal vedcov z iných disciplín, politikov, umelcov; rozhovory voľne prechádzali od fyziky k filozofii, od dejín k umeniu, od náboženstva ku každodennému životu. Od počiatkov gréckeho myslenia sa nič podobné neudialo. V tomto výnimočnom kontexte v rokoch 1925 a 1927 vznikli základné pojmy kodanskej interpretácie, ktoré do značnej miery vyvrátili predchádzajúce kategórie priestoru, kauzality a času.

Djerzinskému sa ani zďaleka nepodarilo vytvoriť okolo seba podobnú atmosféru. Prostredie výskumného odde-

lenia, ktoré viedol, nepripomínalo o nič viac a o nič menej veľkú kanceláriu. Molekulárni biológovia nie sú žiadnymi Rimbaudami mikroskopov, ako si to romantizuje verejnosť, ale takmer vždy technici bez charizmy, ktorí čítajú *Nouvel Observateur* a snívajú o dovolenke v Grónsku. Výskum v molekulárnej biológii nevyžaduje žiadnu tvorivosť či vynaliezavosť; v skutočnosti ide o takmer úplne rutinnú činnosť, ku ktorej postačia slušné druhotriedne intelektuálne schopnosti. Ľudia si robia doktoráty a obhajujú dizertácie, no pravdou je, že na obsluhu aparátov by im stačila maturita s nadstavbou. „V dešifrovaní genetického kódu nie je žiadne tajomstvo,“ zvykol vravieť Desplechin, riaditeľ oddelenia biológie v Národnom centre vedeckého výskumu v Paríži, „na pochopenie princípu syntézy proteínov sa musíte zapotiť, to hej. Určite ste si všimli, že prvému to docvaklo fyzikovi Gamowovi. Ale čo sa týka rozlúštenia DNA, uf... Človek lúšti a lúšti... Rozlúšti jednu molekulu, potom ďalšiu. Hodí dáta do počítača, počítač vyráta subsekvencie. Do Colorada sa pošle fax: robia gén B27, my C33. Je to ako variť podľa receptu. Z času na čas sa dostaví nevýznamný pokrok v párovaní; zvyčajne to stačí na nobelovku. Kachličkovanie; obyčajný žart.“

Prvého júla bolo príšerne horúco; bolo jedno z popoludní, ktoré končia zle, keď zahrmí búrka a obnažené telá sa rozprchnu z pláže. Z okien Desplechinovej kancelárie bol výhľad na Nábřežie Anatola Franca. Na druhej strane Seiny, na Tuilerijskom nábřeží, sa na slnku prechádzali homosexuáli, mnohí z nich v slipoch. Bavili sa vo dvojiciach a v skupinkách, ležali na jednom uteráku. Krém na opaľovanie sa im leskol na bicepsoch a na krojených vypracovaných zadkoch tiež. Niektorí si počas rozhovorov stískali pohlavné orgány ukryté pod nylonom, prípadne si prstom natiahli pás a odhalili ochlpenie či hornú časť falusu. Desplechin si pri vysokom okne rozložil da-

lekohľad. Povrávalo sa, že je homosexuál; v skutočnosti bol v posledných rokoch najmä spoločenský alkoholik. V jedno podobné popoludnie sa dvakrát pokúsil masturbovať s okom nalepeným na ďalekohľade, trpezlivo zaostrujúc na adolescenta, ktorý si vyzliekol slipy a vták mu začal dojemne stúpať. Jeho vlastné pohlavie však zvädlo, mäkké, vráskavé a suché; Desplechin to vzdal.

Djerzinski prišiel presne o štvrtej. Desplechin si ho dal zavolať. Jeho prípad ho zaujímal. Bolo, samozrejme, bežné, že si vedec zobral rok neplateného voľna a odišiel pracovať do iného tímu v Nórsku, v Japonsku, no skrátka do jednej z pochmúrnych krajín, kde štyridsiatnici hromadne páchajú samovraždy. Iní – najmä počas Mitterrandových rokov, keď finančná pažravosť dosahovala vrchol – začali zháňať rizikový kapitál a zakladali spoločnosti, aby komerčne využili tú či onú molekulu; niektorí z nich skutočne za krátky čas nahromadili značný majetok a žgrlošsky speňažili znalosti, ktoré nadobudli za roky nezištného výskumu. Ale Djerzinského dovolenka bez toho, aby mal v zálohe nejaký projekt, a bez cieľa, bez akéhokoľvek odôvodnenia, pôsobila nepochopiteľne. Ako štyridsaťročný bol riaditeľom výskumu a pod jeho vedením pracovalo pätnásť vedcov; sám sa iba čisto teoreticky zodpovedal len Desplechinovi. Jeho tím dosahoval vynikajúce výsledky, považovali ich za jeden z najlepších vedeckých tímov v Európe. Skrátka, v čom bol problém? Desplechin sa s prehnaným dôrazom opýtal: „Čo teda plánujete?“ Po asi tridsiatich sekundách ticha Djerzinski vecne odpovedal: „Premýšľať.“ Nezačali najlepšie. Desplechin sa pokúsil o žoviálny tón a naliehal: „O osobnom živote?“ Keď sa však zadíval do vážnej tváre s ostrými rysmi a smutnými očami, pocítil nával hanby. O akom osobnom živote? Pred pätnástimi rokmi sám Djerzinského stiahol z univerzity v Orsay. Bola to skvelá voľba: bol to presný, rigorózný, vynaliezavý vedec. Ak si Národné centrum vedeckého výskumu dokázalo udržať

dobré postavenie na poli európskeho výskumu v oblasti molekulárnej biológie, vďačilo za to vo veľkej miere práve jemu. Odzrkadlilo sa to aj na jeho zmluve.

„Samozrejme,“ uzavrel Desplechin, „ponecháme vám prístup k informáciám. Vaše vstupné kódy k výsledkom uloženým na serveri a k intranetu sú aktívne na dobu neurčitú. Ak budete čokoľvek potrebovať, som vám k dispozícii.“

Keď odišiel, Desplechin sa vrátil k oknu. Trochu sa potil. Na móle oproti si mladík severoafrického typu vyzliekal krátke nohavice. Biológia ešte nezodpovedala základné otázky. Biológovia sa správali, akoby molekuly boli oddelené a odlišné jednotky, ktoré sú prepojené iba prostredníctvom elektromagnetickej príťažlivosti a odporu. Bol si istý, že ani jeden z nich nikdy nepočul o paradoxe EPR, o Aspectových experimentoch, ani jeden z nich sa ani nenamáhal preskúmať pokroky, ktoré od začiatku storočia dosiahla fyzika; ich predstava atómu sa viac-menej zhodovala s Demokritovou. Zhromažďovali množstvo repetitívnych dát s jediným cieľom dosiahnuť ich okamžité priemyselné využitie bez toho, aby si uvedomili, že konceptuálny základ ich práce to má zrátané. On a Djerzinski boli pravdepodobne jediní v centre, ktorí vyštudovali fyziku a chápali, že vo chvíli, keď budú biológovia nútení konfrontovať sa s atómovým základom života, sa samotné piliere súčasnej biológie rozpadnú na prach. Desplechin o tom premýšľal, kým na Seinu padal večer. Nedokázal si predstaviť, akými cestami by sa mohlo uberať Djerzinského uvažovanie; necítil sa ani dostatočne schopný, aby s ním o tom diskutoval. Mal takmer šesťdesiat a intelektuálne sa cítil za zenitom. Homosexuáli odišli, mólo bolo opustené. Nedokázal si spomenúť, kedy naposledy mal erekciu; čakal na búrku.

Búrka prišla okolo deviatej večer. Djerzinski počúval dážď a popíjal lacný Armagnac. Práve oslávil štyridsiatku; doľahla naňho *kríza stredného veku*? Vzhľadom na zlepšenie životných podmienok sú dnešní štyridsiatnici v plnej forme, ich fyzická kondícia je vynikajúca; prvé príznaky, ktoré naznačujú, že človek dosiahol istý vrchol – prejavujúce sa buď telesným vzhľadom, alebo spomalenými telesnými reakciami – a začína sa dlhý zostup k smrti, sa objavujú až v štyridsiatich piatich, niekedy dokonca až v päťdesiatke. Okrem toho, slávna „kríza stredného veku“ je často spájaná so sexuálnymi prejavmi, s prudkým horúčkovitým vyhľadávaním veľmi mladých ženských tiel. V Djerzinského prípade boli tieto úvahy scestné: vtáka používal na šťanie a to bolo všetko.

Ráno vstal okolo siedmej, z knižnice vybral vedeckú autobiografiu Wernera Heisenberga *Časť a všetko* a pešo sa vybral na Marsove polia. Svitanie bolo priezračné a svieže. Knihu mal od sedemnástich. Posadil sa pod platan na Allée Victor Cousin a znova si prečítal pasáž v prvej kapitole, kde Heisenberg, spomínajúc na študentské roky, píše o svojom prvom stretnutí s teóriou jadra:

Mám pocit, že sa to stalo na jar v roku 1920. Koniec prvej svetovej vojny rozšíril medzi mládežou našej krajiny nepokoj a zmätok. Stará generácia bola hlboko sklamaná porážkou a stratila vplyv; mládež sa stretávala v skupinách, malých či väčších spoločenstvách, aby hľadala nové cesty alebo aspoň nový kompas, ktorý by jej umožnil zorientovať sa, keďže starý bol zničený. Jedného krásneho dňa som sa vybral na výlet so skupinou asi desiatich až dvadsiatich kamarátov. Ak si dobre spomínam, náš chodník sa ťahal cez pahorky, ktoré vedú popri západnom brehu Starnberského jazera; vždy, keď sa nám naskytol výhľad pomedzi jasnozelené rady bukov, po našej ľavici

pod nami sa objavilo jazero a zdalo sa, že sa rozlieha až takmer k pohoriu, ktoré tvorilo pozadie krajiny. Zaujímavé je, že počas výletu došlo k môjmu prvému rozhovoru o svete jadrovej fyziky, rozhovoru, ktorý mal zohrať takú významnú úlohu v mojej neskoršej vedeckej kariére.

Okolo jedenástej začalo byť znovu horúco. Keď sa Michel vrátil domov, vyzliekol sa donaha a ľahol si. Počas nasledujúcich troch týždňov sa takmer nepohol z miesta. Mohli by sme si predstaviť rybu, ktorá z času na čas vystrčí hlavu nad hladinu, aby sa nadýchla vzduchu, a na niekoľko sekúnd zazrie úplne odlišný, rajský, ale neskuťotčný svet. Samozrejme, musí sa hneď vrátiť do svojho sveta rias, kde sa ryby vzájomne požírajú. Ale na niekoľko sekúnd zahliadla odlišný svet, dokonalý svet: náš.

Večer 15. júla zatelefonoval Brunovi. Na pozadí cool jazzu znel hlas jeho nevlastného brata na záznamníku nenásilne, chladne ironicky. Samozrejme, Bruno bol obeťou krízy stredného veku. Nosil kožené kabáty, nechal si narásť briadku. Na posilnenie imidžu znalca sveta sa vyjadroval ako postava z druhotriedneho detektívneho seriálu; fajčil cigarillos a posilňoval prsné svalstvo. Ale pokiaľ šlo o Michela, takémuto vysvetleniu krízy stredného veku vôbec neveril. Muž, ktorý je obeťou krízy stredného veku, chce iba žiť, žiť o čosi dlhšie; žiada len o malé predĺženie. Naopak, Michel mal už všetkého po krk; jedno-ducho nevidel ani najmenší dôvod, aby pokračoval.

V ten večer našiel fotku zo základnej školy v Charny; a rozplakal sa. Chlapec v lavici s otvorenou učebnicou v rukách. Usmieval sa do fotoaparátu, plný radosti a odvahy; zdalo sa nemysliteľným, že tým chlapcom bol Michel. Chlapec si robil domáce úlohy, na vyučovaní sa so sebaistou vážnosťou veľmi snažil. Ešte len začal objavovať svet a ten ho nedesil; bol pripravený zaujať svoje miesto v spoločnosti. To všetko mal chlapec napísané na tvári. Mal na sebe rovnošatu so stojatým golierikom.

Michel mal niekoľko dní fotku na dosah ruky, bola opretá o nočnú lampu pri posteli. Snažil sa nahovoriť si, že čas je banálne tajomstvo a všetko má svoj poriadok; pohľad pohasne, radosť a dôvera sa vytratia. Vyvalený na matraci Bultex sa neúspešne snažil zmieriť s pomínutelnosťou. Malá priehlbinka na čele dieťaťa naznačovala jazvu po ovčích kiahňach; jazva prežila roky. Kde je pravda? Poludňajšia horúčava sálala do izby.

4

Keď sa v roku 1882 narodil Martin Ceccaldi v dedine vo vnútrozemí Korziky v rodine negramotných sedliakov, zdalo sa, že jeho osudom bude roľnícky a pastiersky život s obmedzeným poľom pôsobnosti, v akom sa po stáročia pohybovali generácie jeho predkov. Je to život, aký z našich končín dávno vymizol, a jeho dôkladná analýza by mala obmedzený význam; z času na čas sa po ňom nepochopiteľne zacnie niektorým radikálnym ekológom; v každom prípade pre účely úplnosti načrtnem stručný opis takéhoto spôsobu života: človek má prírodu a čistý vzduch, obrába nejaké pozemky (ktorých počet je presne stanovený prísny dedičským systémom), z času na čas zastrelí nejakého diviaka; šuká ako posadnutý, predovšetkým so svojou ženou, ktorej úlohou je porodiť *potomkov*; vychováva zmienených potomkov, aby zaujali jeho miesto v tom istom ekosystéme; potom ochorie a všetkému je koniec.

Jedinečný osud Martina Ceccaldiho je v skutočnosti dokonale príznačný pre rolu, akú zohralo počas celej Tretej francúzskej republiky sekulárne školstvo v integrácii detí do francúzskej spoločnosti a v podpore technologického pokroku. Jeho učiteľ rýchlo pochopil, že sa stretol s výnimočne nadaným žiakom s abstraktným myslením a formálnou vynaliezavosťou, aké by sa ťažko uplatnili v prostredí, z ktorého pochádzal. Keďže si bol

plne vedomý, že jeho úloha sa neobmedzuje iba na to, aby každého občana nakrmil základnými vedomosťami, ale že jeho zodpovednosťou je rozpoznať základy elity povolanej do vedúcich vrstiev Republiky, podarilo sa mu Martinových rodičov presvedčiť, že osud ich syna sa naplní, až keď opustí Korziku. A tak v roku 1894 mladík vybavený štipendiom nastúpil do internátu Thiersovho lýcea v Marseille (verne opísaného Marcelom Pagnolom v memoároch z detstva, ktoré sa vďaka vynikajúcemu realistickému opisu zakladajúcich ideálov jednej epochy prostredníctvom príbehu nadaného mladíka z chudobných pomerov stali celoživotným obľúbeným čítaním Martina Ceccaldiho). V roku 1902 sa nádeje, ktoré doňho vložil bývalý učiteľ, naplnili a prijali ho na École polytechnique.

V roku 1911 dostal umiestenku, ktorá rozhodla o zvyšku jeho života. Jeho úlohou bolo vytvoriť na celom alžírskom teritóriu účinnú vodovodnú sieť. Venoval sa tomu viac ako štvrťstoročie, pričom počítal zakrivenia potrubia a priemer kanálov. V roku 1923 sa oženil s Geneviève Julyovou, poštovou úradníčkou s koreňmi v Languedocu, ktorej rodina žila v Alžírsku už druhú generáciu. V roku 1928 sa im narodila dcéra Janine.

Rozprávanie životného príbehu môže byť také dlhé alebo také krátke, ako si jeho rozprávač zmyslí. Prirodzene, pre extrémnu krátkosť sa odporúča analýza dátumov narodenia a smrti klasicky vyrytých na náhrobnom kameni, nech už by šlo o tragický či metafyzický život. V prípade Martina Ceccaldiho sa zdá vhodné zdôrazniť dejinný a spoločenský rozmer ani nie tak akcentujúc osobné charakteristiky jednotlivca ako skôr vývoj spoločnosti, ktorej bol symptomatickým príslušníkom. Takíto jediní, unášaní dejinným vývojom svojej doby, s ktorou sa navyše rozhodli stotožniť, vedú zvyčajne jednoduchý a šťastný život; na zhrnutie ich životov postačuje jedna či dve strany. Ale Janine Ceccaldiová patrila do skľuču-